

Σίλεια Δασκοπούλου, Μίκκος, 1960.

Μνήμη Θεόδωρου Σκουλικίδη

Η συνεισφορά μιας προσωπικότητας στον επιστημονικό-κοινωνικό χώρο καθορίζεται σε τελική ανάλυση από το έργο της και από τη συνεισφορά του έργου αυτού στο επιστημονικό-κοινωνικό γίγνεσθαι, τη διορατικότητα του έργου και τη δυνατότητα απελευθέρωσης και της επιστήμης και του πεδίου εφαρμογής της από την επίσημη-κρατούσα άποψη, στην περίπτωση αυτή της αστικής άποψης με τα μεταφυσικά, υποτίθεται απολιτικά κ.λπ. χαρακτηριστικά της. Σε τελική ανάλυση καθορίζεται από την προσφορά του προς την κατεύθυνση της ιδεολογικής, οικονομικής και πολιτικής απελευθέρωσης της κοινωνίας ή αλλιώς της κοινωνικής απελευθέρωσης. Με την παραπάνω έννοια ο Θ.Ν. Σκουλικίδης, καθηγητής Φυσικοχημείας του Ε.Μ.Π. υπήρξε μια τέτοια σημαντική προσωπικότητα στον επιστημονικό-κοινωνικό χώρο. Παρακάτω σκιαγραφείται το έργο και η προσωπικότητά του που, για χάρη μιας ορθής μεθοδολογικής προσέγγισης της αντικειμενικότητας, χωρίζεται σε δυο μέρη: Στο πρώτο μέρος γίνεται παράθεση «τεχνικών» στοιχείων, δηλαδή βιογραφικών στοιχείων και στοιχείων του επιστημονικού έργου και της δραστηριότητάς του, και στο δεύτερο γίνεται η αποτίμηση του έργου του και της επίδρασής του στο επιστημονικό-κοινωνικό γίγνεσθαι.

Βιογραφικά στοιχεία και στοιχεία του επιστημονικού του έργου

1. Σύντομα Βιογραφικά Στοιχεία

1.1. Γεννήθηκε στις 2/9/1925. **Απεβίωσε** στις 8/3/2005.

Σπουδές: 1948: Δίπλωμα Χημικού Μηχανικού από το Ε.Μ.Π.

1.2. Μεταπτυχιακές Σπουδές: 1950: Δρ. Χημικός Μηχανικός Ε.Μ.Π. 1952-1953 (2 χρόνια): Ινστιτούτο Φυσικοχημείας Πανεπιστημίου Μονάχου, Υποτροφία Ε.Μ.Π. (Θωμάϊδείο Κληροδότημα). 1955-56 (10 μήνες): Ινστιτούτο Φυσικοχημείας Πανεπιστημίου Μονάχου, Υποτροφία «Alexander von Humboldt-Stiftung». 1957-58 (2 χρόνια): Ινστιτούτο Φυσικοχημείας Πανεπιστημίου Μονάχου, Υποτροφία της «Deutsche Forschungsgemeinschaft».

1.3. Επαγγελματική Πανεπιστημιακή Σταδιοδρομία: 1954: Εντεταλμένος Υφηγητής Ε.Μ.Π., Έδρα Φυσικοχημείας και Εφαρμοσμένης Ηλεκτροχημείας. 1960: Έκτακτος Καθη-

γητής Ε.Μ.Π., Έδρα Φυσικοχημείας και Εφαρμοσμένης Ηλεκτροχημείας. 1968: Τακτικός Καθηγητής και Διευθυντής των Εργαστηρίων της Έδρας Φυσικοχημείας και Εφαρμοσμένης Ηλεκτροχημείας Ε.Μ.Π. 1968-90: Μέλος της Συγκλήτου του Ε.Μ.Π. 1975-78: Κοσμήτορας της Σχολής Χημικών Μηχανικών Ε.Μ.Π. 1982-86: Αντιπρύτανης του Ε.Μ.Π. 1983-89: Διευθυντής του Τομέα Επιστήμης και Τεχνικής των Υλικών Ε.Μ.Π. 1986-90: Πρόεδρος του Τμήματος Χημικών Μηχανικών Ε.Μ.Π. 1991-93: Διευθυντής του Τομέα Επιστήμης και Τεχνικής των Υλικών Ε.Μ.Π. 1994: Ομότιμος Καθηγητής.

1.4. Διοικητικό Έργο: Συντέλεσε ως Κοσμήτορας και Πρόεδρος στην αναβάθμιση της Σχολής και του Τμήματος Χημικών Μηχανικών προς την ορθή κατεύθυνση της επιστήμης της χημικής μηχανικής με επέκταση της διδασκαλίας των μαθηματικών, στην ίδρυση της Έδρας Τεχνικής Χημικών Διεργασιών (Υπολογισμός Χημικών Αντιδραστήρων), στην καθιέρωση προπτυχιακών κατευθύνσεων, καθιέρωση προπτυχιακής πρακτικής εξάσκησης στη βιομηχανία, στο διαχωρισμό της τότε Σχολής Χημικών Μηχανικών και Μηχανικών Μεταλλείων Μεταλλουργών σε δύο Σχολές, κ.λπ.

1.5. Μέλος Επαγγελματικών Συλλόγων, Ενώσεων κ.λπ.: Ο Θ. Σκουλικίδης υπήρξε μέλος πλήθους επιστημονικών σωματείων και επαγγελματικών ενώσεων, ελληνικών και διεθνών. Επίσης τιμήθηκε με πολλά βραβεία και διακρίσεις για το επιστημονικό του έργο και ιδιαίτερα για τη συνεισφορά του, χάρη στις πρωτοποριακές του έρευνες, στη συντήρηση των αρχαίων μνημείων, ειδικά της Ακρόπολης.

1.6. Αντιστασιακή Δράση: Πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση κατά τη Γερμανοϊταλική κατοχή και φυλακίστηκε στα δεκαέξι του το 1942 για 8 μήνες. Γλίτωσε συμπτωματικά την εκτέλεση. Πήρε μέρος στην αντίσταση κατά της στρατιωτικοφασιστικής δικτατορίας 1967-1974 και φυλακίστηκε το 1973 στο ΕΑΤ -ΕΣΑ.

2. Διδακτικό Πανεπιστημιακό Έργο

2.1. Δίδαξε στη Σχολή Χημικών Μηχανικών και Μηχανικών Μεταλλείων - Μεταλλουργών τα Μαθήματα: Φυσικοχημεία (Αέρια, Υγρά, Μεσόμορφα, Στερεά, Διαλύματα, Κolloειδή, Αδρομερή, Πλάσμα. Χημική Θερμοδυναμική, Χημική Ισορροπία, Χημική Κινητική, Κε.τάλυση, Δομή Ατόμων και Μορίων) για 39 χρόνια. Εφαρμοσμένη Ηλεκτροχημεία (Διάβρωση και Προστασία Μετάλλων, Συσσωρευτές, Ηλεκτροχημικές και Ηλεκτροθερμικές Βιομηχανίες) για 35 χρόνια. Φθορά και Προστασία Αρχαίων Μνημείων για 6 χρόνια. Προχωρημένη Φυσικοχημεία για την Κατεύθυνση Υλικά για 4 χρόνια. Τεχνική Χημικών Διεργασιών για 3 χρόνια. Φυσική για 3 χρόνια.

2.2. Καθοδήγηση: Δύο υφηγεσίες, πολλές δεκάδες διδακτορικών διατριβών και πλήθος από διπλωματικές εργασίες.

3. Συγγραφικό Έργο: 19 ολοκληρωμένα επιστημονικά διδακτικά συγγράμματα, 3 συμμετοχές ως συγγραφέας εξειδικευμένων κεφαλαίων σε συλλογικά επιστημονικά έργα, 180 επιστημονικές δημοσιεύσεις και ανακοινώσεις σε επιστημονικά συνέδρια και 8 επιστημονικές εκθέσεις στα πλαίσια συνεργασιών με διεθνείς επιστημονικούς οργανισμούς. Επίσης συνέγραψε δεκάδες άρθρα σε διάφορα έντυπα με διάφορα περιεχόμενα.

4. Άλλες δραστηριότητες επιστημονικής φύσης: Επιστημονικός υπεύθυνος σε 8 χρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα, συμμετοχή σε 3 άλλα προγράμματα, 9 μελέτες συντήρησης αρχαιοτήτων και μνημείων στην Ελλάδα και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, 217

γνωματεύσεις καθώς και παραχώρηση τεχνικών συμβουλών σε θέματα όπως διάβρωση και προστασία μεταλλικών κατασκευών και πλοίων, αξιολόγηση της απόδοσης βιομηχανιών, αξιοποίηση βιομηχανικών παραπροϊόντων, εξέταση υλικών, διαβρωτικότητα εδαφών, φθορά και προστασία αρχαίων μνημείων, προστασία αρχαίων μεταλλικών και μαρμάρινων αγαλμάτων και έλεγχος υγιεινών συνθηκών εργασίας σε βιομηχανίες και σε άλλους χώρους εργασίας. Επίσης διετέλεσε κριτής σε 5 επιστημονικά περιοδικά καθώς επίσης και κριτής ερευνητικών προγραμμάτων της Επιτροπής Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών και για την απονομή των βραβείων Kirkpatrick (Chemical Engineering) και Ashai (Glass Foundation, Blue Planet Prize). Τέλος, έδωσε δεκάδες διαλέξεις για θέματα της ειδικότητάς του και συναφών επιστημονικών θεμάτων στο εσωτερικό και εξωτερικό.

5. Επιτεύγματα της ερευνητικής του δραστηριότητας: Τα σημαντικότερα επιτεύγματα της ερευνητικής του δραστηριότητας αφορούν τις επιστημονικές περιοχές (i) Διάβρωση και Προστασία των Μετάλλων (με 13 σαφώς διακριτές υποπεριοχές), (ii) Φθορά και Συντήρηση Μνημείων (με 7 διακριτές υποπεριοχές), (iii) Υγροί Κρύσταλλοι και (iv) Ρόφηση, Χημική Κινητική και Κατάλυση (με 11 διακριτές υποπεριοχές). Ήταν από τους θεμελιωτές της σύγχρονης Φυσικοχημείας στη χώρα μας. Με τις σχετικές μελέτες του εισήγαγε πρώτος στην Ελλάδα την έρευνα για τη διάβρωση και την προστασία των μετάλλων και για τη φθορά και την προστασία των μνημείων. Οι πρωτότυπες και πρωτοποριακές έρευνές του και επινοήσεις και στους δυο τομείς τον καθιέρωσαν στη διεθνή επιστημονική κοινότητα ως μια σημαντική επιστημονική προσωπικότητα.

Αποτίμηση του έργου του

1. Η συνεισφορά του στο χώρο της επιστήμης: Από τα παραπάνω στοιχεία είναι φανερό ότι για την εποχή και τους ιστορικούς όρους όπου έδρασε υπήρξε μια χαρισματική επιστημονική προσωπικότητα που στην κυριολεξία εισήγαγε ή/και αναμόρφωσε στη χώρα μας επιστημονικές περιοχές όπως οι παραπάνω. Σε αρκετές περιπτώσεις το επιστημονικό του έργο είχε το στοιχείο της παγκόσμιας πρωτοτυπίας και πρωτοπορίας. Το γεγονός αυτό και η έκταση του έργου του τον καταξίωσε ως επιστήμονα διεθνούς κύρους.

2. Η κοινωνική του συμμετοχή και προσφορά: (i) συμμετείχε στην Αντίσταση κατά τη γερμανοϊταλική κατοχή, οπότε και η ζωή του διέτρεξε άμεσο κίνδυνο, και στην αντίσταση κατά της επταετούς στρατιωτικοφασιστικής δικτατορίας, (ii) γενικά από την εποχή της δικτατορίας κινήθηκε πολιτικά στο χώρο της κομμουνιστικής αριστεράς, όπως το ΚΚΕ, που εξ ορισμού λαμβάνει υπόψη στη δράση της την αναγκαιότητα της επιστημονικής και κοινωνικής εξέλιξης και απελευθέρωσης, (iii) προσέφερε πολλά στην «κοινωνική αντικειμενικοποίηση» της επιστημονικής γνώσης, η οποία έτσι αποκτά έναν άμεσα κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα και απογυμνώνεται από τη μεταφυσική και απολιτιστική επιδίωξη της κρατούσας ιδεολογίας και της «επιστημονικής της μετάφρασης» και (iv) πολλά άλλα από τα στοιχεία που παρατέθηκαν παραπάνω δείχνουν έναν άνθρωπο και επιστήμονα με βαθιά επίγνωση της κοινωνικής αποστολής και του ρόλου της επιστήμης.

Ήταν από τους μοναδικούς πανεπιστημιακούς δασκάλους που είχε το ανάστημα και την τόλμη σε δύσκολους καιρούς να μιλήσει μέσα στα αμφιθέατρα για την κοινωνική ατελειότητα

ρωτική δύναμη του μαρξισμού και των κομμουνιστικών ιδεών. Υποστήριξε πάντα την άποψη ότι η καταξίωση της γνώσης περνά μέσα από τη διοχέτευση της στην κοινωνία και το μετασχηματισμό της σε αγώνα και πάλη για κοινωνική προκοπή. Η επιστήμη είναι κοινωνικό προϊόν και οφείλει να επιστρέφει σ' αυτήν με σκοπό το μετασχηματισμό της σε προοδευτική κατεύθυνση. Στα πλαίσια αυτών των απόψεων του μπορεί να ερμηνευθεί και η αφοσίωσή του προς το τέλος της επιστημονικής του σταδιοδρομίας σχεδόν εξ ολοκλήρου σε επιστημονικά θέματα με περισσότερο προφανή κοινωνικό χαρακτήρα, όπως η φθορά και η συντήρηση των μνημείων. Στην προσπάθεια αυτή της κοινωνικοποίησης της επιστήμης έγραφε εκλαϊκευμένα επιστημονικά άρθρα με θέματα όπως τα παραπάνω, π.χ. για το περιοδικό *Επιστημονική Σκέψη*, κ.λπ. Παρά το μεγάλο επιστημονικό του ανάστημα υπήρξε ένας άνθρωπος ειπροσήγορος, καλοσυνάτος, που μπορούσε να συζητήσει με τον καθένα. Έβρισκε πάντα τον τρόπο για να μπορέσει να γίνει και να εξελιχθεί η συζήτηση. Αυτό αποτελεί επίσης δείγμα της άποψής του για τον κοινωνικό χαρακτήρα της επιστήμης και την αναγκαιότητά του.

3. Το επιστημονικό του έργο στα όρια της φιλοσοφικής αναζήτησης. Υπήρξε θιασώτης της διαλεκτικής λογικής και άποψης για την επιστήμη, και αυτό απορρέει όχι μόνο από την κοινωνικοπολιτική του τοποθέτηση, που θα μπορούσε «a priori» να του προσδώσει ένα τέτοιο επιφανόμενο χαρακτηριστικό, αλλά από την ίδια την επιστημονική του δράση και μέθοδο επιστημονικής προσέγγισης. Τον διέκρινε η ικανότητα να ανιχνεύει τα στοιχεία διαλεκτικών επιστημονικών απόψεων των συνεργατών του, τα οποία και τους υπενθύμιζε με σκοπό να τα ενισχύσει.

Η επιμονή του σε ορισμένες επιστημονικές απόψεις, που πιθανώς ορισμένοι θα χαρακτήριζαν βιαστικά ως δογματικές, δεν αποτελεί, κατά την άποψη του γράφοντος, μια ανελαστική, παγιωμένη άποψη ενός επιστήμονα που θωρακίζει με τον τρόπο αυτό το συνολικό επιστημονικό και κοσμοθεωρητικό του εποικοδόμημα που βλέπει ότι απειλείται από την εξέλιξη. Μάλλον απεικονίζει την πίστη του σε ορισμένες επιστημονικές θέσεις για τις οποίες είχε εργαστεί και είχε εμφανίσει μεγάλο έργο σε έκταση και περιεχόμενο και με διάφορους τρόπους, τις οποίες δεν μπορούσαν να προσεγγίσουν ορισμένοι άλλοι εξαιτίας των διαφορετικών οπτικών γωνιών αντιμετώπισής τους. Εξάλλου στη βάση ισχυρών αποδεικτικών επιστημονικών στοιχείων ήταν έτοιμος να μετασχηματίσει τις επιστημονικές του απόψεις προς ένα περισσότερο προχωρημένο, εξελιγμένο επίπεδο.

Η επιστημονική διαίσθηση και διορατικότητα που διέθετε, που επαληθεύτηκαν σε πάρα πολλές περιπτώσεις, δεν θα μπορούσαν να έχουν αναπτυχθεί αν οι ολικές του επιστημονικές και κοινωνικές θέσεις δεν εμπνέονταν κατά βάση από τη διαλεκτική σχέση των δρώντων στον φυσικό κόσμο. Σε πολλές συζητήσεις κατέληξε από κοινού με τον γράφοντα στο συμπέρασμα ότι μια αναγκαία, κοινά αποδεκτή «επιστημονική ηθική» θα ήταν η συνειδητοποίηση και η αποδοχή του μέτρου και των πραγματικών επιστημονικών διαστάσεων των επιστημόνων και των θέσεών τους στον ιστορικό χρόνο της δράσης τους, που είναι από τη φύση της βαθιά διαλεκτική άποψη.